

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

БУТ ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

УДК 332.133.23

**ДІАГНОСТИКА РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНОГО
КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ**

**Спеціальність 08.00.05 - Розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Сєвєродонецьк – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Запорізькому національному технічному університеті Міністерства освіти і науки України (м. Запоріжжя).

Науковий керівник доктор економічних наук, професор **Гудзь Петро Васильович**, Запорізький національний технічний університет Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри менеджменту (м. Запоріжжя)

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Заблodsька Інна Володимирівна**, Інститут економіко-правових досліджень НАН України, завідувач відділом проблем міжрегіонального співробітництва (м. Київ);

кандидат економічних наук, доцент **Христенко Олена Володимирівна**, Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри менеджменту і логістики (м. Полтава).

Захист відбудеться 30 травня 2016 р. о 12³⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.051.01 в Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України за адресою: 93406, м. Сєвєродонецьк, пр. Центральний, 59а.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України за адресою: 93406, Луганська обл., м. Сєвєродонецьк, вул. Донецька, 43.

Автореферат розіслано 30 квітня 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.В. Вартанова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Відтворення продуктивних сил і виробничих відносин на регіональному рівні потребує кардинальних змін, у тому числі, в межах господарського комплексу регіону та його підкомплексів, зокрема металургійного. Ці зміни детерміновано сукупністю внутрішніх і зовнішніх чинників, а саме інноваційними технологічними зрушеннями в традиційній реальній економіці – перехід до електролізного способу виробництва металу, використання нових композиційних матеріалів, широке розповсюдження адитивного виробництва (промислового 3D друку). Внутрішні зміни в економіці регіону викликані як потребами беззбиткового функціонування металургійного комплексу, так і поглибленням адміністративно-територіальної реформи, перерозподілом повноважень і коштів від центру до громад, що актуалізує питання громадського контролю та відповідальності за місцевий економічний розвиток. Для ефективності регіонального менеджменту вкрай важливою є достовірна та своєчасна інформація, одним із джерел якої виступає економічна діагностика.

За своїм змістом економічна діагностика регіону є інтегрованим методом дослідження економічних явищ і процесів в економіці регіону, що охоплює аналітичні підходи, оціночні методики, інструменти порівняльного аналізу для встановлення діагнозу розвитку галузі, комплексу, підкомплексу з метою подолання перешкод і покращення їх розвитку через механізм регіонального менеджменту. Для промислових регіонів металургія виступає регіоноутворюючою галуззю за ознаками масштабності розміщення виробництва та чисельності працюючих, обсягами відрахувань до місцевих бюджетів, впливу на розвиток соціальної, транспортної, рекреаційної інфраструктури регіону, благоустрою міст, а за рахунок високої купівельної спроможності працівників і за розвитком місцевого ринку товарів і послуг.

Дослідженню розвитку економіки регіону та промислових комплексів присвячені наукові праці таких зарубіжних і вітчизняних учених, як: В.Н. Амітан, О.І. Амоша, Є.М. Ахромкін, Е.Б. Бойченко, І.Р. Бузько, Б.В. Буркинський, О.С. Власюк, О.Г. Гранберг, С.О. Іщук, Л.М. Кузьменко, Б.С. Данилишин, С.І. Дорогунцов, О.В. Коломицева, А.М. Пилипенко, Д.В. Солоха, О.Б. Борисенко, І.В. Заблодська, Т.М. Логутова, О.В. Христенко. Вагомий внесок у питання методології діагностики продуктивних сил регіону зробили такі українські вчені, як А.І. Благодарний, М.Г. Чумаченко, В.М. Василенко, І.В. Гончаренко, Х.М. Притула, Л.Г. Червова, П.В. Гудзь, В.М. Лексін, Н.Д. Кононська. Втім, певні аспекти діагностики розвитку металургійного комплексу регіону потребують подальшого дослідження. Так, відсутні комплексні дослідження діагностики стану розвитку металургійного комплексу регіону та його впливів на соціально-економічне і екологічне середовище регіону. Необхідність розроблення теоретико-методологічних засад і практичного інструментарію щодо діагностики розвитку металургійного комплексу регіону визначили вибір теми, мету, завдання, логіку, напрями дослідження та структуру дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано згідно з планами науково-дослідних робіт Запорізького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України. За темою "Трансформація економічного потенціалу промислового регіону: проблеми, пріоритети, механізми реалізації" (номер державної реєстрації ДР № 0112U005353, 2012-2014 рр.) автором розроблено обґрунтування критеріїв діагностики розвитку металургійного комплексу регіону залежно від стану розвитку підприємств металургійного комплексу у територіально-галузевому вимірі. За темою "Формування механізму функціонування неіндустріальних кластерів в промисловому регіоні" (номер державної реєстрації 0112U005354, 2013-2014 рр.) здобувачем розроблено науково-методичний супровід адаптації діагностики стану розвитку металургійного комплексу регіону до специфіки підприємств неіндустріального кластеру (довідка № 37 від 30.09.2015 р.).

Мета й задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення теоретичних засад та методичного забезпечення діагностики розвитку металургійного комплексу регіону.

Для досягнення поставленої мети вирішено такі завдання:

узагальнено й систематизовано наукові підходи щодо соціально-економічного розвитку регіону та уточнено сутність поняття "діагностика розвитку регіону";

розроблено алгоритм діагностики розвитку металургійного комплексу регіону;

здійснено аналіз факторів мікро- та макросередовища діяльності металургійного комплексу та встановлено діагноз стану розвитку металургійного комплексу Запорізької області;

оцінено негативні екстерналиї діяльності металургійного комплексу промислового регіону;

вдосконалено концепцію галузево-просторової діагностики розвитку металургійного комплексу регіону;

апробовано прикладне використання концепції діагностики впливу металургійного комплексу на соціальний, економічний і екологічний розвиток регіону та результатів діагностики з використанням моделі економічної доданої вартості EVA.

Об'єктом дослідження є розвиток металургійного комплексу регіону.

Предмет дослідження становлять теоретичні, методичні й прикладні аспекти діагностики розвитку металургійного комплексу регіону.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є сукупність способів наукового пізнання, загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Теоретичною основою дисертації послуговували фундаментальні положення економічної теорії, регіональної економіки, стратегічного менеджменту розвитку регіонів, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених щодо діагностики розвитку промислового і металургійного комплексу регіону. Інформаційну базу дослідження становлять закони України та постанови Кабінету Міністрів України у сфері регіональної політики,

Державної служби статистики України, законодавчі й нормативні акти, матеріали періодичних видань та засобів масової інформації.

У процесі дослідження використано методи: *діалектичної єдності історичного і логічного* (при дослідженні змісту діагностики); *аналіз і синтез* (при обґрунтуванні й уточненні сутності понять "соціально-економічний розвиток регіону", "діагностика розвитку економіки регіону"); *структурно-логічний аналіз* (для встановлення діагнозу розвитку металургійного комплексу регіону); *спостереження й узагальнення* (при характеристиці сучасного стану та тенденцій розвитку металургійного комплексу регіону); *процесний і системний підходи* (при розробленні методики діагностування розвитку металургійного комплексу регіону); *фінансово-економічного аналізу* (при розробці показника розвитку виробничої системи регіону); *експертного оцінювання* (при оцінюванні впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність металургійного комплексу); *метод теорії функцій корисності* (для визначення узагальнених показників розвитку галузево-територіально-просторової структури); *факторний аналіз* (при розрахунку узагальнюючого коефіцієнта впливу мікро-, макро-, та факторів внутрішнього середовища комплексу); *кореляційно-регресійний аналіз* (при визначенні впливу металургійного комплексу за економічними, соціальними, екологічними, бюджетними, інноваційними, інвестиційними критеріями і показниками на розвиток регіону за параметрами ВРП, грошових доходів на одного мешканця та обсягів роздрібного товарообороту).

Наукова новизна отриманих результатів. Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає у розробці принципів підходів до діагностики розвитку металургійного комплексу регіону на основі використання соціальної, економічної і екологічної бази критеріїв і показників для діагностування стану і наслідків розвитку металургійного комплексу регіону.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в такому:

удосконалено:

концептуальні засади діагностування розвитку металургійного комплексу регіону на основі використання економетричної моделі регіону, взаємозалежних показників розвитку виробничої, територіально-просторової та економіко-екологічної підсистем та розрахунку узагальнюючого індексу стану розвитку металургійного комплексу, що дозволяє відстежувати міжсекторальні зв'язки й екстерналії розвитку металургійного комплексу в економіці регіону;

процедуру визначення на основі лінійної економетричної моделі та методів кореляційного аналізу полікомпонентного впливу металургійного комплексу за економічними, соціальними, екологічними, бюджетними, інноваційними, інвестиційними критеріями і показниками на розвиток регіону за параметрами ВРП, грошових доходів на одного мешканця та обсягів роздрібного товарообороту, що утворює інформаційне підґрунтя для забезпечення прийняття і/чи корекції прийнятих рішень в межах регіональної промислової, екологічної та соціальної політики;

підхід до встановлення діагнозу розвитку металургійного комплексу регіону на основі виробничої функції Кобба-Дугласа шляхом оцінювання показників кінцевого продукту комплексу з наступним порівнянням показників за параметрами промислового та металургійного комплексів Запорізького регіону та України, що дозволяє інтерпретувати кількісну і якісну визначеність стану функціонування поліпараметричних соціально-економічних систем;

дістали подальшого розвитку:

оцінювання негативних екстерналій діяльності металургійного комплексу регіону з використанням кореляційного аналізу показників екологічних наслідків його діяльності до стану здоров'я та захворювань населення, що поглиблює розуміння об'єкту і розширює базу емпіричних досліджень діагностики металургійного комплексу регіону не тільки як динамічної виробничої підсистеми, а й соціальної та екологічної підсистем, що перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності;

алгоритм діагностування розвитку металургійного комплексу на основі використання аналітично-оцінювального методів на етапах: визначення цілей і завдань; вибору показників та індикаторів; встановлення діагнозу на основі компаративного порівняння результатів стосовно еталонного значення, що дозволяє розширити уявлення про послідовний і причинно-наслідковий характер дій в системі економічної діагностики регіональної економіки;

уточнено:

трактування поняття "економічна діагностика регіону" на основі системного підходу як процесу аналітично-оцінювального розпізнавання й визначення стану розвитку регіональних господарських комплексів та інших утворень шляхом дослідження локальних змін і вияву перешкод, порівняння отриманих показників із еталонним значенням – вищим по регіонах – та встановленням діагнозу стану господарського комплексу регіону, що дає можливість поглибити термінологічний апарат регіональної економіки.

Практичне значення отриманих результатів. Одержані результати та розроблені рекомендації становлять методичну базу щодо діагностики розвитку металургійного комплексу регіону. До результатів, які мають найбільше практичне значення, належать:

методика діагностування розвитку металургійного комплексу регіону;

модель прогнозування впливу металургійного комплексу регіону на його соціальний, економічний і екологічний розвиток;

підхід до оцінювання впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність металургійного комплексу;

підхід до оцінювання негативних екстерналій розвитку металургійного комплексу регіону.

Розробки та рекомендації автора використано в практичній діяльності Управління промисловості та розвитку інфраструктури Запорізької обласної державної адміністрації (довідка № 08415/08-26 від 11.10.2015 р.); Запорізької Торгово-промислової палати (довідка № 22.2/528 від 04.02.2015 р.); Запорізького союзу промисловців і підприємців (роботодавців) "Потенціал"

(довідка № 84-Р від 03.06.2015 р.); у навчальному процесі Запорізького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (довідка № 39 від 30.09.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові розробки, положення, висновки та рекомендації є результатом самостійно проведеного автором дослідження щодо діагностики розвитку металургійного комплексу регіону. Особистий внесок здобувача в колективно опубліковані праці визначено в списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Отримані результати дослідження, висновки та пропозиції обговорювалися й схвалені на Науково-практичних конференціях "Тиждень науки" (м. Запоріжжя, 2012-2015 рр.), II Міжнародній науково-практичній конференції "Логістика промислових регіонів" (м. Донецьк, 2012 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції "Форми і способи забезпечення сталого розвитку приморських територій" (м. Бердянськ, 2012 р.), Міжнародній науково-практичній конференції "Народ, держава, власність ресурси, регіональний розвиток" (м. Київ, 2013 р.), II Міжвузівській науково-практичній конференції "Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегій інноваційного розвитку: матеріали" (м. Полтава, 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції "Сучасні маркетингові технології в економіці та управлінні" (м. Запоріжжя, 2013 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих учених "Актуальні проблеми використання економічного потенціалу: держава, регіон, підприємство" (м. Донецьк, 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених та студентів "Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки" (м. Дніпропетровськ, 2014 р.), Міжвузівській науково-практичній конференції "Проблеми економіки та управління у промислових регіонах" (м. Запоріжжя, 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції "Виробничо-експортний потенціал національної економіки" (м. Ужгород, 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції з права і економіки "Always ahead facing the unknown" (м. Базель, (Швейцарія), 2014 р.), Міжнародному науково-практичному конгресі з права і економіки "The Scientific Association of Economists and Lawyers" (м. Загреб (Хорватія), 2014 р.).

Публікації. За результатами наукового дослідження опубліковано 26 наукових праць, серед яких: 1 колективна монографія, 8 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття – у міжнародному науковому виданні, 16 публікацій – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 7,84 д.а., з яких особисто здобувачеві належить 7,67 д.а.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів і висновків, викладених на 201 сторінках машинописного тексту. Матеріали дисертації містять 59 таблиць і 18 рисунків, які подано на 34 сторінках. Список використаних джерел із 258 найменувань уміщено на 26 сторінках, 6 додатків – на 36 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У дисертації на основі проведеного автором дослідження захищаються такі основні положення.

Розділ 1. Теоретичні основи діагностики розвитку металургійного комплексу регіону. Узагальнення наукових поглядів на суть понять і категорій регіональної економіки дало змогу розглядати регіон як трикомпонентну модель елементів простору, населення й господарства, які організуються як єдина соціально-економічна система та функціонують на основі природно-ресурсного, людського, виробничого потенціалу і внутрішньо- та міжрегіональних виробничих зв'язків і відносин суб'єктів господарювання відповідно соціальним, економічним і екологічним цілям розвитку регіону. Отже, бачення суті явищ і процесів, що протікають в економіці регіону, дало можливість розширити уявлення про соціально-економічний розвиток регіону в контексті причинно-наслідкових зв'язків і відносин, де економічна складова відображає поступальний процес виробництва матеріальних і нематеріальних благ і є засобом, а соціальна складова – як процес гармонізації добробуту, образу життя, освітнього і культурного рівня – метою соціально-економічного розвитку регіону.

На основі ретроспективного аналізу теорій регіонального розвитку та практики регіонального розвитку європейських країн встановлено, що визначальною теоретичною конструкцією розвитку економіки регіонів за сучасних умов є кластерна концепція, яка пов'язана із роботами М. Портера щодо індустріальних і регіональних кластерів. За своїм призначенням регіональний промисловий кластер є організаційно-правовою формою функціонування провідних галузей чи виробництв економіки регіону, діяльність яких супроводжується інтеграційним характером і синергетичним ефектом, оскільки має за мету розвиток регіональних міжгалузевих зв'язків, відносин, комплексів.

Виходячи з аналізу методів регіональної економіки, встановлено, що для дослідження стану розвитку складних об'єктів, яким є соціально-економічний розвиток регіону, доцільно використовувати діагностику як відповідний завданням комплексний метод наукового дослідження. В системі наукових поглядів автора зміст діагностики розвитку економіки регіону визначено як процес аналітично-оцінювального розпізнавання й визначення стану розвитку регіональних господарських комплексів та інших утворень шляхом дослідження локальних змін і вияву перешкод, порівняння отриманих показників із еталонним значенням – вищим по регіонах – та встановленням діагнозу стану господарського комплексу регіону, що дає можливість поглибити термінологічний апарат регіональної економіки. Встановлено, що основна мета діагностики розвитку економіки регіону – підготовка інформації для ухвалення управлінських рішень щодо подолання перешкод і забезпечення покращення розвитку економіки регіону.

Етапи діагностування розвитку економіки регіону на основі системного підходу подано на рис. 1.

Рис. 1. Етапи діагностування розвитку економіки регіону на основі системного підходу

Металургійний комплекс як базовий господарський комплекс – це сукупність видобувних та обробних галузей промисловості, підприємства яких послідовно здійснюють видобування, збагачування, металургійну переробку руд чорних, кольорових і рідкісних металів та нерудної сировини для металургії, виробництво чавуну, сталі, кольорових і дорогоцінних металів, сплавів, прокатне виробництво, переробку вторинної сировини. Виходячи із специфіки діяльності підприємств металургійної промисловості, що формують металургійний комплекс, запропоновано наступні критерії їх класифікації: технологічні ознаки і характер виробничих зв'язків; територіальний принцип; організаційна структура; етап життєвого циклу організації; тип сировини і тип виробництва; рівень технологічного укладу; продукт (сортамент), вид виробництва і тип енерговиробничого циклу.

Сформовано алгоритм діагностування розвитку металургійного комплексу шляхом використання аналітично-оцінювальних процедур, детермінованих критеріями: визначення цілей і завдань; вибору показників та індикаторів; встановленням діагнозу на основі компаративного порівняння результатів до еталонного значення, що дозволяє упорядкувати уявлення про упорядкованість, послідовність та причинно-наслідковий характер дій в системі економічної діагностики регіональної економіки. Для оцінювання виробничої, просторової та екологічної складової розвитку металургійного комплексу регіону запропоновано застосовувати багатовимірні математико-статистичні методи, зокрема функцію корисності, що дозволяє оцінювати взаємозв'язок між підприємствами комплексу з позиції синхронізації виробництв, управління ресурсними та продуктовими потоками.

Розділ 2. Діагностування стану розвитку металургійного комплексу Запорізької області. Встановлено, що на сьогодні не існує єдиного підходу до методики проведення факторного аналізу впливу складових зовнішнього середовища на розвиток складних господарських систем, у тому числі металургійного комплексу регіону як передумови їх діагностування. Взаємозв'язки між основними елементами металургійного комплексу та зовнішнім середовищем подано на рис. 2. Для проведення факторного аналізу впливу складових зовнішнього та внутрішнього середовища на розвиток металургійного комплексу запропоновано застосовувати узагальнюючі коефіцієнти впливу Km_1 , Km_2 та Km_3 .

Аналіз отриманих у результаті дослідження коефіцієнтів впливу факторів макро- ($Km_1=0,31$) та мікросередовища ($Km_2=0,36$) на металургійний комплекс Запорізької області показав, що ступінь їх впливу носить помірний характер, а саме: підприємства металургійного комплексу регіону використовують тільки третину можливостей, що формуються зовнішнім середовищем.

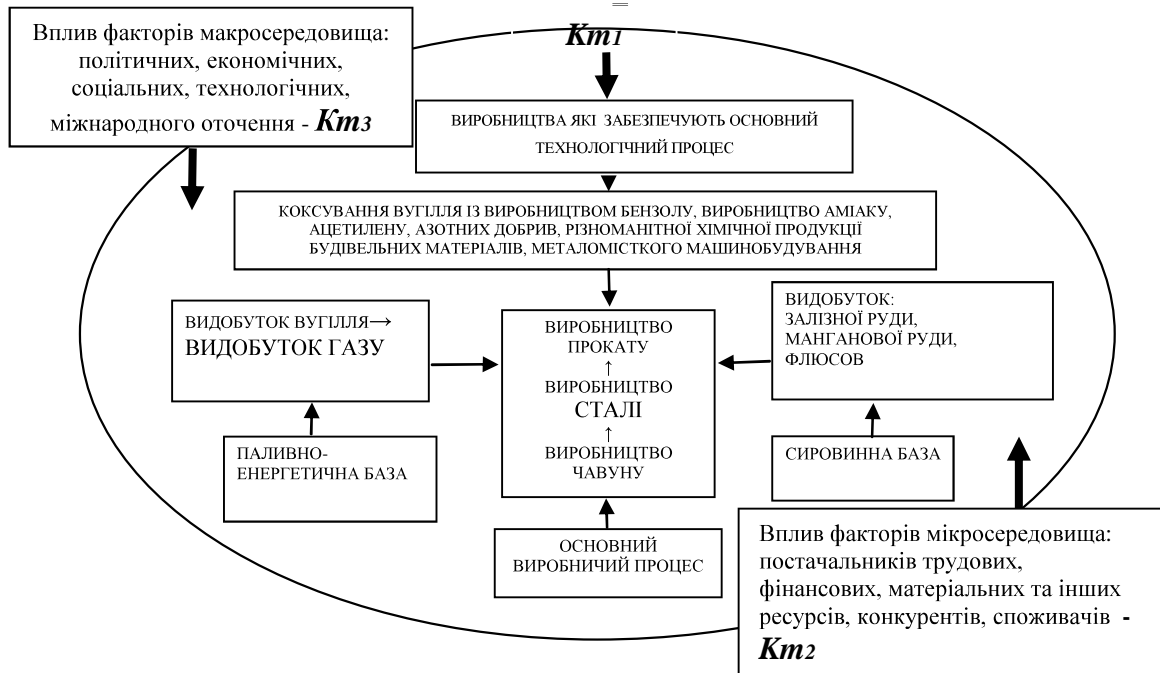

Рис. 2. Взаємозв'язки між основними елементами металургійного комплексу та зовнішнім середовищем

Водночас, чинники внутрішнього середовища Km_1 істотно впливають на розвиток металургійного комплексу (відповідний узагальнюючий коефіцієнт впливу становить (0,51).

З метою діагностування стану розвитку металургійного комплексу регіону, зокрема виробничої складової його розвитку, запропоновано підхід до встановлення діагнозу його функціонування на основі виробничої функції Кобба-Дугласа шляхом оцінювання показників випуску продукції підприємств комплексу Y з факторами праці X_1 та капіталу X_2 . На підставі цієї функції побудовано математичну модель для промислового та металургійного комплексів Запорізького регіону та України, а порівняння числових результатів моделювання дозволили визначити кількісний і якісний стан функціонування металургійного комплексу як поліпараметричної соціально-економічної підсистеми економіки регіону. Темпи зростання ресурсів промислових та металургійних комплексів Запорізького регіону та України за 2007-2014 рр. подано у табл. 1. За результатами аналізу даних табл. 1 середньгеометричне значення темпів зростання ресурсів металургійного комплексу Запорізького регіону становить 2,15 і є вищим за середньгалузевий рівень.

Економічне становище металургійного комплексу Запорізької області майже в п'ять разів перевищує галузеві показники внаслідок проведення модернізації основних виробничих засобів, капіталізації металургійних підприємств за рахунок інноваційної складової та виходом на нові ринки.

Здійснено дослідження негативних екстерналій діяльності металургійного комплексу регіону з використанням кореляційного аналізу показників екологічних наслідків його діяльності стосовно показників стану здоров'я та захворювань населення.

Темпи зростання ресурсів промислових та металургійних комплексів Запорізького регіону та України за 2007-2014 рр.

№	Територіальний комплекс	Функція Кобба-Дугласа	Зважене середньгеометричне значення темпів зростання ресурсів
1	Промисловий комплекс України	$Y = 65,56 \cdot X_1^{0,104} X_2^{0,636}$	2,393
2	Металургійний комплекс Запорізького регіону	$Y = 126,94 \cdot X_1^{-0,066} X_2^{0,551}$	2,153
3	Промисловий комплекс Запорізького регіону	$Y = 7,38 \cdot 10^8 \cdot X_1^{-1,695} X_2^{-0,043}$	0,752
4	Металургійний комплекс України	$Y = 8,83 \cdot 10^5 \cdot X_1^{-0,52} X_2^{0,131}$	0,416

Використаний підхід поглиблює розуміння об'єкту і розширює базу емпіричних досліджень діагностики металургійного комплексу регіону не тільки як динамічної виробничої підсистеми, а й соціальної та екологічної підсистем, що перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності. Так, діагностування екологічної складової розвитку металургійного комплексу дозволило встановити, що за період 2010-2014 рр. середня кількість захворювань на злоякісні утворювання зросла на 12,86 %; шкіри – на 30,69%; молочної залози – на 11,6%; трохеїв, бронхів і легень – на 25,05 % більша, ніж у країні в цілому. На металургійний комплекс області припадає майже 17 % викидів сполук азоту. Подібний стан екозабруднення середовища зумовлено впливом інтенсивних викидів забруднюючих речовин підприємствами металургійного комплексу м. Запоріжжя, зокрема ПАТ "Запоріжсталь", ПАТ "Дніпроспецсталь", ПАТ "Запорізький ЗФ", ПАТ "Запоріжжкокс", ПАТ "Запоріжвогнетрив" та ПАТ "Запорізький алюмінієвий комбінат" і пояснюється недостатнім обсягом інвестицій у екологізацію металургійного виробництва. Аналіз витрат підприємств металургійного комплексу на охорону навколишнього середовища, зокрема ПАТ "Запоріжсталь", протягом 2010-2014 рр. показує інтенсивне зростання з 70,4 до 177,9 млн. грн. у 2014 р., що не є властивим для інших підприємств комплексу.

Проведений у роботі кореляційний аналіз дозволив виявити пряму залежність витрат на модернізацію обладнання для скорочення забруднюючих викидів і охорону довкілля – відповідно зростання з 227,8 до 381,3 млн. грн. – і скороченням кількості хронічних захворювань легенів у мешканців області від 44,5 до 17,3 на 100000 осіб. Проведені дослідження підтверджують вибір діагностики як комплексного методу дослідження металургійного сектору економіки регіону.

Розділ 3. Науково-методичне забезпечення діагностики розвитку металургійного комплексу регіону. Поглиблено концептуальний підхід до діагностування розвитку металургійного комплексу регіону на основі використання економетричної моделі взаємозалежних показників розвитку виробничої, територіально-просторової та економіко-екологічної підсистем та розрахунку узагальнюючого індексу стану розвитку металургійного

комплексу, що дозволяє відстежувати міжсекторальні зв'язки і екстерналії розвитку металургійного комплексу в економіці регіону. Концептуальна модель діагностики галузево-просторової структури металургійного комплексу регіону представлена на рис. 3.

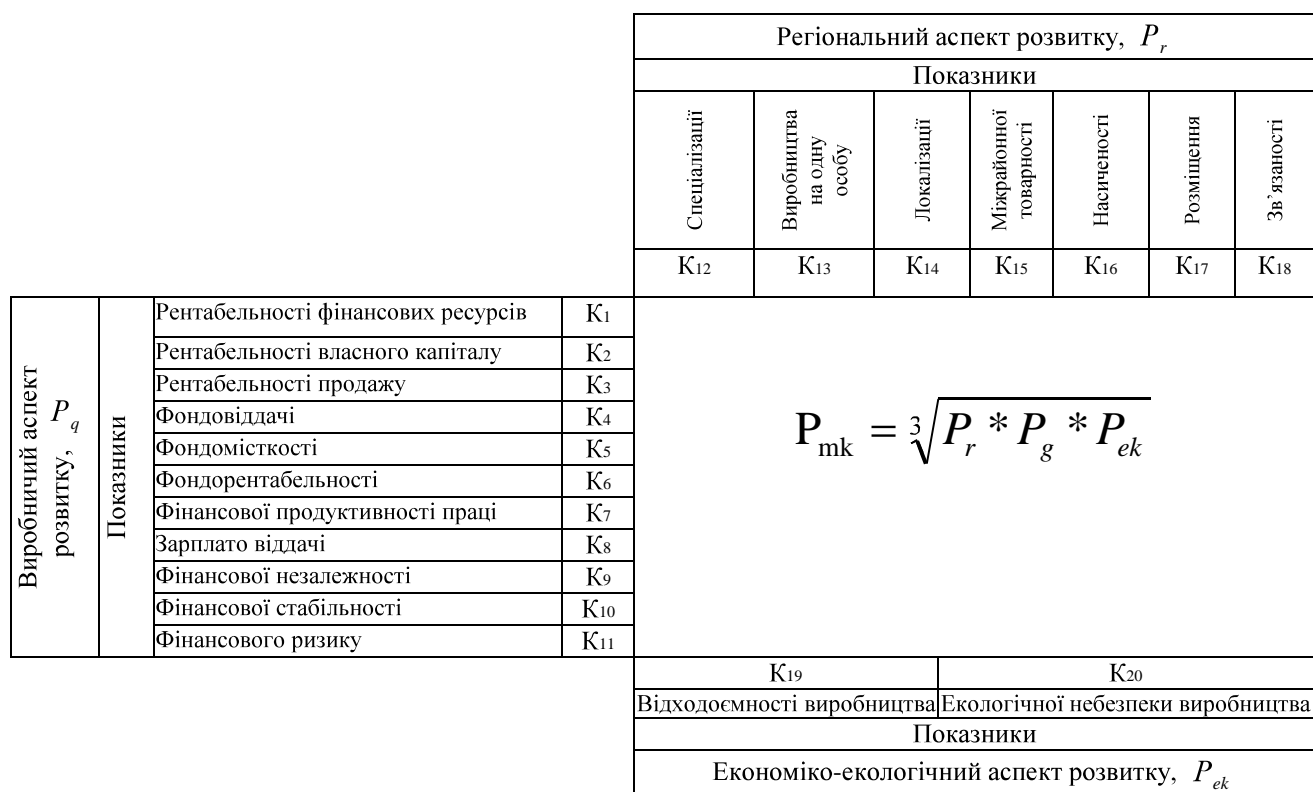

Рис. 3. Концептуальна модель діагностики галузево-просторової структури металургійного комплексу регіону

Застосування розробленої моделі діагностування розвитку складових металургійного комплексу регіону Запорізької області дозволило отримати узагальнюючі індикатори вище коефіцієнта 0,5, що дозволяє інтерпретувати стан розвитку комплексу з оцінкою "добре". Результати діагностування розвитку металургійного комплексу регіону за 2011-2014 рр. подано в табл. 2.

Таблиця 2

Результати діагностування розвитку металургійного комплексу регіону протягом 2010-2014 рр.

Роки	Узагальнюючі показники розвитку підсистем металургійного комплексу регіону			Середньо-геометричне значення узагальнюючих показників розвитку, P_{mk}
	Виробнича, P_q	Просторово-територіальна, P_r	Економіко-екологічна, P_{ek}	
1	2	3	4	5
2010	0,51	0,70	0,66	0,62
2011	0,71	0,70	0,69	0,70
2012	0,73	0,68	0,67	0,69
2013	0,64	0,66	0,73	0,68
2014	0,62	0,70	0,71	0,68

Практичне використання розробленого інструментарію діагностики може бути задіяним для оцінки вагомості впливу регіоноутворної металургійної галузі на соціально-економічний розвиток регіону, розв'язання регіональних проблем, підвищення капіталізації підприємств металургійного комплексу.

Розроблено методичний підхід до визначення на основі лінійної економетричної моделі та методів кореляційного аналізу полікомпонентного впливу металургійного комплексу за економічними, соціальними, екологічними, бюджетними, інноваційними, інвестиційними критеріями і показниками на розвиток регіону за параметрами ВРП, грошових доходів на одного мешканця та обсягів роздрібного товарообороту, що утворює інформаційне підґрунтя для забезпечення прийняття і/чи корекції прийнятих рішень в межах регіональної промислової, екологічної та соціальної політики.

Кореляційний аналіз впливу показників розвитку металургійного комплексу Запорізького регіону на показники соціально-економічного розвитку Запорізької області за 2007-2014 рр. подано у табл. 3.

Таблиця 3

Кореляційний аналіз впливу показників розвитку металургійного комплексу Запорізького регіону на показники соціально-економічного розвитку Запорізької області за 2007-2014 роки

№	Показники	Залежності множинної лінійної регресії	Коефіцієнти	
			детермінації	еластичності, E1-E8
1	ВРП, Y_1	$Y_1 = 10758,94 + 1,05x_1 - 5,58x_3 + 90,23x_4 - 13,51x_5 - 21,64x_6 - 21,83x_7 + 18,21x_8$	1	0,55; -0,35; 0,31; -0,29; -0,03; -0,13; 0,04
2	Роздрібний товарооборот, Y_2	$Y_2 = 9116,69 + 0,29x_1 - 1,06x_3 + 3,82x_4 - 2,06x_5 - 6,74x_6 - 14,63x_7 + 8,94x_8$	1	0,56; -0,24; 0,05; -0,15; -0,03; -0,31; 0,07
3	Середній рівень середньодушових еквівалентних грошових доходів населення, Y_3	$Y_3 = 1567,26 + 0,004x_1 - 0,126x_3 + 0,687x_4 - 0,652x_5 + 1,014x_6 - 5,764x_7 + 0,47x_8$	1	0,01; -0,25; 0,08; -0,43; 0,04; -1,09; 0,03

За результатами аналізу розробленої математичної моделі полікомпонентного впливу металургійного комплексу за економічними, соціальними, екологічними, бюджетними, інноваційними, інвестиційними критеріями і показниками на розвиток регіону встановлено, що ВРП (Y_1) зростає на 0,55%; 0,31%; 0,04%, відповідно, зі збільшенням обсягу реалізованої металургійної продукції (X_1), прямих іноземних інвестицій (X_4) та наявності відходів за видами економічної діяльності I – IV класу небезпеки (X_8) на кінець року на 1%. Разом з тим, показник ВРП знижується на 0,35%; 0,29%; 0,03% та 0,13%, відповідно, з ростом середньомісячної номінальної заробітної плати одного працівника (X_3), капітальних інвестицій в металургійне виробництво (X_5), загальної величини інноваційних витрат у металургійне виробництво (X_6) та податкових надходжень до місцевого бюджету (X_7) на 1%. За результатами діагностування факторних впливів у економіці регіону доведено, що обсяг реалізованої металургійної продукції та

середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника найсуттєвіше впливають на ВРП. В той же час, загальна величина інноваційних вкладень у металургійне виробництво та наявність відходів за видами економічної діяльності I – IV класу небезпеки на кінець року найменше впливають на зміну ВРП.

Результати діагностування виробничої підсистеми металургійного комплексу регіону можуть знайти своє застосування у якості цільового критерію оцінки вартості підприємств металургійного комплексу Запорізького регіону на основі критерію економічної доданої вартості (EVA). Застосування методики оцінки вартості підприємств комплексу за критерієм економічної доданої вартості (EVA) дає можливість неупереджено та об'єктивно визначати вартість підприємств металургійного комплексу акціонерам та потенційним інвесторам. Розрахунок показника економічної доданої вартості підприємств металургійного комплексу Запорізького регіону за період 2010-2014 рр. подано у табл. 4.

Таблиця 4

Розрахунок показника економічної доданої вартості підприємств металургійного комплексу Запорізького регіону за період 2010-2014 рр.

Роки	Економічна додана вартість (EVA), тис. грн. EVA.	Фінансовий результат від операційної діяльності з вирахуванням податків (NOPAT) тис. грн.	Інвестований капітал (CE), тис. грн.	Середньозважена вартість капіталу підприємства (WACC), %
1	2	3	4	5
2010	-1119953	462837	15117383	10,47
2011	-480674,44	-329365	14114687	1,07
2012	- 1562627,1	-1437855	12863104	0,97
2013	225030,42	416423	13291152	1,44
2014	3932689,1	4469974	14801237	3,63

Встановлено, що позитивна динаміка показника EVA є індикатором ефективнішого розвитку металургійних підприємств регіону, ніж металопродукції в цілому, а зростання показника EVA, у свою чергу, є індикатором позитивної інвестиційної привабливості підприємств металургійного комплексу Запорізької області. На підставі оцінки економічної доданої вартості досліджуваних металургійних підприємств встановлено, що протягом 2010-2012 рр. їх ринкова вартість була низькою, що відображає від'ємне значення показника EVA. Дана ситуація пояснюється згубними як внутрішніми причинами, що привели до скорочення фінансового результату від операційної діяльності, так і згубними наслідками світової фінансово-економічної кризи. Разом з тим, з 2013-2014 рр. відбувається підвищення ефективності менеджменту та нарощування інвестиційної активності, що дозволило більш продуктивно використати власний і позиковий капітал, що і відобразилось на позитивній динаміці показника доданої вартості EVA підприємств металургійного комплексу Запорізької області. За результатами проведеного дослідження для підприємств металургійного комплексу Запорізького регіону, запропоновано способи підвищення ринкової вартості:

зростання доходів підприємств через диверсифікацію виробництва, випуск нових видів металопродукції та збільшення частки ринку, оптимізація та управління операційними витратами, оптимізація структури капіталу та підвищення ефективності управління активами.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі за результатами проведеного дослідження сформовано теоретико-методичні засади діагностування розвитку металургійного комплексу регіону на основі використання соціальної, економічної і екологічної бази критеріїв і показників для діагностування стану і наслідків розвитку металургійного комплексу.

1. Встановлено за результатами аналізу сучасних наукових підходів до соціально-економічного розвитку регіону, що у промисловому регіоні кластерна теорія у найбільшій мірі відповідає потребам соціально-економічного розвитку регіону, оскільки задовольняє наступним передумовам: а) передбачає критичну кількість локально розташованих підприємств, які прагнуть до інноваційного розвитку; б) вплив кооперації, комбінування, тобто економічного партнерства та спеціалізації виробництва перевершує ризики внутрігалузевої конкуренції між суб'єктами кластеру; в) інфраструктурне, логістичне, кадрове, наукове, освітнє забезпечення кластеру дає можливість отримувати позитивні екстерналиї як частину вигод, які стосуються виробництва і реалізації промислової продукції.

На основі аналізу понятійного апарату дослідження визначено сутність діагностики розвитку економіки регіону як аналітично-оцінювального процесу розпізнавання й визначення стану економіки регіону, спрямованого на вияв динаміки соціально-економічних кількісних і якісних показників, структури і характеру зв'язків між ними із встановленням діагнозу розвитку за урахуванням відхилення від показників еталонного значення.

2. Запропоновано алгоритм діагностики розвитку металургійного комплексу регіону, який вміщує такі етапи: визначення цілей діагностування розвитку, постановка завдань діагностування, визначення критеріїв та параметрів оцінювання, вибір методів діагностування, одержання результатів, оцінювання результатів та розробка подальшого розвитку. Запропоновано систему критеріїв та показників діагностування розвитку металургійного комплексу регіону за його підсистемами, зокрема, для виробничої підсистеми - це показники: фондівіддача, фондомісткість, фондорентабельність, коефіцієнт фінансової незалежності, рентабельність власного капіталу, рентабельність фінансових ресурсів, рентабельність продажів, зарплатовіддача та фінансова продуктивність праці; для територіально-просторової підсистеми: коефіцієнти міжрайонної товарності, локалізації, виробництва на одну особу, спеціалізації, щільності економічного простору, розміщення економічного простору та зв'язаності економічного простору; для економіко-екологічної підсистеми: коефіцієнт відходності виробництва та екологічної небезпеки виробництва.

3. Визначено критерій діагностування впливу факторів макро- та мікросередовища на функціонування підприємств металургійного комплексу, який розраховується з урахуванням важливості та ваги кожного фактору зовнішнього середовища. За результатами діагностування металургійного комплексу Запорізького регіону вплив факторів макросередовища/мікросередовища оцінено як помірний, відповідно із значеннями 0,31/0,36. Для діагностування стану функціонування виробничої підсистеми комплексу запропоновано використовувати виробничу функцію Кобба-Дугласа, яка кількісно описує зв'язок результатів діяльності виробничої підсистеми комплексу з факторами праці та капіталу. Встановлено, що показник зваженого середньгеометричного значення темпів зростання ресурсів для металургійного комплексу Запорізького регіону у 5,1 перевищує загальноукраїнське значення. Встановлений діагноз стану розвитку металургійних комплексу Запорізького регіону оцінено як "добре", що характеризує стійкість розвитку виробничої підсистеми комплексу.

4. З метою оцінювання наслідків діяльності металургійного комплексу промислового регіону розроблено багатофакторну математичну модель, яка встановлює взаємозв'язок між розвитком металургійного комплексу регіону та показниками стану здоров'я громадян, зокрема захворюваністю на злоякісні утворення шкіри, органів дихання, молочної залози. Встановлено, зокрема, за показниками злоякісних утворень шкіри, що із збільшенням викидів в атмосферне повітря (без вуглецю діоксиду) на кожну 1т, рівень захворюваністю на злоякісні утворення шкіри зростає на 0,39.

5. За результатами аналізу підходів до оцінювання розвитку господарських систем різних рівнів встановлено, що металургійний комплекс регіону слід діагностувати за критеріями, які відображають зміну основних характеристик металургійного комплексу, зокрема виробничої, територіальної та економіко-екологічної систем комплексу. Це дало можливість розробити узагальнюючі показники розвитку виробничої структури (P_q), територіально-просторової (P_r) та економіко-екологічної складової металургійного комплексу регіону (P_{ek}), використовуючи функцію корисності Харрінгтона. Встановлено, що узагальнюючий критерій розвитку металургійного комплексу Запорізької області, який визначають як середньгеометричне значення критеріїв розвитку виробничої, просторово-територіальної та економіко-екологічної систем, в 2010-2014 рр. становить, відповідно, 0,62; 0,70; 0,69; 0,68; 0,68, що дозволяє характеризувати стан розвитку металургійного комплексу Запорізького регіону як "добрий" за цей період.

6. Апробовано економіко-математичну модель діагностування впливу металургійного комплексу на соціально-економічний розвиток Запорізького регіону, яка встановлює залежність між економічною, соціальною, інвестиційною, науково-технічною, бюджетною та іншими складовими металургійного комплексу та показниками його соціально-економічного розвитку, зокрема валовим регіональним продуктом, середнім рівнем середньодушових еквівалентних грошових доходів та роздрібним товарооборотом. Виявлено, що вищенаведені показники роботи підприємств

металургійного виробництва найбільше впливають на валовий регіональний продукт, а найменше – на середній рівень середньодушових еквівалентних грошових доходів. Водночас за результатами аналізу розробленої математичної моделі, встановлено, що темпи росту ВРП на 0,55%; 0,31%; 0,04%, відповідно, корелюються до збільшення обсягу реалізованої металургійної продукції, прямих іноземних інвестицій та наявності відходів за видами економічної діяльності I – IV класу небезпеки на кінець року на 1%. Разом з тим, ВРП знижується на 0,35; 0,29; 0,03 та 0,13 %, відповідно, з ростом середньомісячної номінальної заробітної плати одного працівника, капітальних інвестицій в металургійне виробництво, загальної величини інноваційних витрат у металургійне виробництво та податкових надходжень до місцевого бюджету на 1 %.

7. Обґрунтовано, що результати діагностики металургійного комплексу Запорізького регіону можуть бути використано для підвищення рівня капіталізації підприємств металургійного комплексу регіону за допомогою показника економічної доданої вартості EVA. Показано, що протягом 2010-2012 рр. EVA підприємств металургійного комплексу Запорізького регіону мало від'ємне значення, що відображало зниження їх ринкової вартості, скорочення фінансових результатів від операційної діяльності, зумовлених наслідками світової кризи 2009-2011 рр, а з 2013 р. відбувається підвищення ефективності менеджменту та нарощування інвестиційної активності, що дозволило більш продуктивно використати власний і позиковий капітал.

Таким чином, у роботі розв'язано важливе науково-практичне завдання щодо формування теоретико-методологічних засад діагностики металургійного комплексу регіону на основі вдосконалення категоріально-понятійного апарату та формування інструментарію діагностики із урахуванням впливу металургійного комплексу регіону на екологічний стан і здоров'я мешканців області.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Бут Т. В. Формування управлінських рішень щодо економічного потенціалу регіону з використанням моделей статистичного забезпечення виробництва металопродукції / Т. В. Бут. — В кн.: Трансформація економічного потенціалу промислового регіону: проблеми, пріоритети, механізми реалізації: [монографія]; за ред. проф. П. В. Гудзя. — Запоріжжя: ЗНТУ, 2015. — С. 111–118.

Особистий внесок здобувача: обґрунтовано доцільність застосування моделей при формуванні статистичного використання управління діяльністю металургійних підприємств.

Статті в наукових фахових виданнях

2. Бут Т. В. Оцінка впливу металургійного комплексу на розвиток промислового регіону / Т. В. Бут // Сталий розвиток економіки. — 2013. — № 2. — С. 167–172.

3. Бут Т. В. Товарно-географічна збалансованість імпорту металургійного комплексу як фактор економічної безпеки регіону / П. В. Гудзь, Т. В. Бут // Економіка та управління. — 2013. — № 3. — С. 18–23.

Особистий внесок здобувача: проаналізовано товарно-географічної збалансованості імпорту металургійного комплексу як фактору економічної безпеки Запорізького регіону.

4. Бут Т. В. Соціально-економічний розвиток регіону: поняття і зміст / Т. В. Бут // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. — 2014. — № 6. Ч. 4. — С. 19–23.

5. Бут Т. В. Вибір методів діагностування розвитку економіки регіону / Т. В. Бут // Державне будівництво [Електронне фахове видання]. — 2014. — № 1. — Режим доступу до журналу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2014_1_15.

6. Бут Т. В. Сучасні підходи до оцінки та прогнозування розвитку металургійного комплексу регіону / Т. В. Бут // Економічний простір. Зб. наук. праць ДВНЗ "Придніпровська державна академія будівництва та архітектури". Вип. 93. — Дніпропетровськ: ПДАБА, 2015. — С. 73–80.

7. Бут Т. В. Оцінювання стану розвитку металургійного комплексу регіону / Т. В. Бут // Науковий Вісник НЛТУ України: Зб. наук-техн. праць. Вип. 25.3. — Львів: РВВНЛТУ, 2015. — С. 230–237.

8. Бут Т. В. Обґрунтування впливу металургійного комплексу на соціально-економічний розвиток регіону / Т. В. Бут // Ефективна економіка [Електронне наукове фахове видання]. — 2015. — № 7. — Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua/>

9. Бут Т. В. Аналіз стану зовнішньоекономічної діяльності металургійного комплексу регіону / Т. В. Бут // Економіка Крима. — 2013. — № 1 (42). — С. 407–411.

Статті у міжнародних наукових виданнях

10. Бут Т. В. Модель оценки экономической эффективности металлургического комплекса региона / Т. В. Бут // Ежемесячный научный журнал "Научный институт глобальной и региональной экономики". — 2014. — № 1(2). Ч.1. — С. 113–120.

Друковані праці наукових конференцій

11. Бут Т. В. Проблеми та перспективи розвитку металургійного комплексу міста Запоріжжя. / Т. В. Бут // Тиждень науки: матеріали наук.-практ. конф., 9-13 квітня 2012 р. — Т. 4. — Запоріжжя: ЗНТУ, 2012. — С. 38–41.

12. Бут Т. В. Вияв факторів впливу базових галузей на економічний розвиток міста Запоріжжя / Т. В. Бут // Логістика промислових регіонів: матеріали II Міжнар. наук-практ. конф., 23-25 квітня 2012 р. — Донецьк: ДААП ПДТУ ЛАНДОН XXI, 2012. — С.23–25.

13. Бут Т. В. Аналіз факторів економічного зростання металургійного комплексу міста Запоріжжя / Т. В. Бут // Форми і способи забезпечення сталого розвитку приморських територій: матеріали доповідей сучасн. Всеукр. наук-практ. конф., 31.05-02.06.2012 р. — Бердянськ: БДПУ, 2012. — С.81–83.

14. Бут Т. В. Аналіз стану розвитку галузей промисловості Запорізького регіону / Т. В. Бут // Народ, держава, власність ресурси, регіональний розвиток: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., 21-22 грудня 2012 р. — Ч. 1 — Київ: НДЗ "Ресурси", 2013. С. 19–21.

15. Бут Т. В. Оцінка ефективності інвестиційного забезпечення металургійного комплексу промислового регіону / Т. В. Бут // Актуальні питання розвитку економіки в умовах сучасної нестабільності: матеріали Міжнар. наук-практ. конф., 22-23.02.2013 р. — Ч.1 — Київ: ГО "Київський економічний науковий центр", 2013. — С. 98–100.

16. Бут Т. В. Ефективність зовнішньоекономічної діяльності металургійного комплексу регіону / Т. В. Бут // Тиждень науки: матеріали наук.-практ. конф., 15–19.04. 2013 р. — Запоріжжя: ЗНТУ, 2013. — С. 135–137.

17. Бут Т. В. Проблеми забезпечення підвищення якості продукції металургійного комплексу на конкурентоспроможному ринку / Т. В. Бут // Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегій інноваційного розвитку: матеріали II Міжвуз. наук-практ. конф., 4.04-5.04.2013 р. — Ч.І. — Полтава: ПолтНТУ, 2013. — С.233–235.

18. Бут Т. В. Обґрунтування підвищення ефективності та зниження виробничих витрат металургійного комплексу / Т. В. Бут // Сучасні маркетингові технології в економіці та управлінні: матеріали учасників Міжнар. наук-практ. конф., 18.04-19.04.2013 р., — Запоріжжя: ЗНТУ, 2013. — С.126–128.

19. Бут Т.В. Сучасні наукові підходи щодо соціально-економічного розвитку регіону / Т.В. Бут // Тиждень науки: матеріали наук.-практ. конф. серед викладачів, науковців, молодих учених, аспірантів і студентів ЗНТУ, 14–18 квітня 2014 р. — Т.4 — Запоріжжя: ЗНТУ, 2014. — С. 348–349.

20. Бут Т. В. Шляхи інтенсифікації розвитку металургійного комплексу регіону / Т. В. Бут // Актуальні проблеми використання економічного потенціалу: держава, регіон, підприємство: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. студ. і молод. учених, 10-11.04. 2014 р. — Донецьк: Донбас, 2014. С. 69–70.

21. Бут Т. В. Дефініція поняття "діагностика розвитку економіки регіону" / Т. В. Бут // Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки: матеріали XVI Міжнародн. наук.-практ. конф. молодих вчених та студ. 26.03.2014 р. — Дніпропетровськ, ТОВ "Роял Принт" 2014. — С. 27–29.

22. Бут Т. В. Вибір методів діагностики розвитку економіки регіону / Т.В. Бут // Проблеми економіки та управління у промислових регіонах: матеріали Міжвуз. наук.-практ. конф. 15.05-16.05.2014 р. — Запоріжжя: ЗНТУ, 2014. — С. 446–450.

23. Бут Т. В. Проблеми та перспективи інноваційного розвитку металургійного комплексу регіону / Т. В. Бут // Виробничо-експортний потенціал національної економіки: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. 3-4 жовтня 2014 р. — Ужгород: Вид. дім "Гельветика", 2014. — С. 143–145.

24. Бут Т. В. Когнітивне моделювання, як механізм вирішення проблемних ситуацій металургійного комплексу регіону / Т. В. Бут // Always

ahead facing the unknown, The International Scientific and Practical Congress of Economists and Lawyers professional scientific publication, ed.dep: Geneva (Switzerland), Minsk (Republic of Belarus), Odessa (Ukraine), St. Petersburg (Russian Federation), 2014 October 9 – Basel, Switzerland 2014. – pp. 89–92.

25. Бут Т. В. Генерування управлінських рішень з ефективної трансформації економічного потенціалу регіону / Т. В. Бут // The Scientific Association of Economists and Lawyers "Fundacio" Zagreb's – International Conference on Law and Social Sciences – December, 5th, 2014, Zagreb, Croatia, 2014. – pp. 34 – 38.

26. Бут Т. В. Визначення впливу металургійного комплексу на соціально-економічний розвиток регіону / Т. В. Бут // Тиждень науки: матеріали наук.-практ. конф., 13–17 квітня 2015 р. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2015. – С. 341–342.

АНОТАЦІЯ

Бут Т.В. Діагностика розвитку металургійного комплексу регіону. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України, Северодонецьк, 2016.

Узагальнено й систематизовано наукові підходи щодо соціально-економічного розвитку регіону. Розроблено алгоритм діагностики розвитку металургійного комплексу регіону. Визначено критерій діагностування впливу факторів макро- та мікросередовища на функціонування підприємств металургійного комплексу. Удосконалено підхід до діагностики розвитку металургійного комплексу на основі використання виробничої функції Кобба-Дугласа. Оцінено негативні екстерналії діяльності металургійного комплексу промислового регіону. Розроблено методичний підхід до діагностування металургійного комплексу регіону за критеріями, які відображають зміну параметрів основних підсистем металургійного комплексу, зокрема виробничої, територіальної та економіко-екологічної. Обґрунтовано використання моделі економічної доданої вартості EVA для підвищення рівня капіталізації підприємств металургійного комплексу регіону.

Ключові слова: діагностика, оцінювання, аналіз, діагноз, критерії оцінювання, регіон, соціально-економічний розвиток, металургійний комплекс, регіональна політика.

АННОТАЦИЯ

Бут Т.В. Диагностика развития металлургического комплекса региона. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – Развитие производительных сил и региональная экономика. – Восточноукраинский национальный университет имени Владимира Даля Министерства образования и науки Украины, Северодонецк, 2016.

В диссертационной работе обоснованы теоретические и практические аспекты использования диагностики в качестве инструмента усовершенствования развития металлургического комплекса региона и Украины, а также проанализированы и обоснованы методы её осуществления.

Усовершенствована трактовка понятия «социально-экономического развития региона», где экономическая составляющая представлена как поступательный измеряемый процесс использования производительных сил экономики региона, а социальная – как процесс гармонизации жизненного, образовательного, культурного, развития и является целью развития экономики региона. Предложен алгоритм диагностики развития металлургического комплекса региона, состоящий из таких этапов: определение целей диагностики развития, постановки задач диагностики определения критериев и параметров оценки, выбора методов диагностики, получения результатов и разработки мероприятий для последующего развития.

В работе проведен анализ факторов микро- и макросреды металлургического комплекса региона который позволил усовершенствовать методический подход к диагностированию влияния внешней и внутренней среды на развитие металлургического комплекса, основанный на обобщающем коэффициенте влияния и позволяющий оценивать состояние его развития. Для диагностики развития металлургического комплекса в работе был сформирован и апробирован подход к диагностике развития металлургического комплекса, основанный на функции Кобба-Дугласа. Для определения последствий воздействия на окружающую среду металлургического комплекса Запорожского региона проведена оценка негативных экстерналий деятельности металлургического комплекса.

Развитие металлургического комплекса региона диагностировано с учётом развития его подсистем, в частности производственной, территориально-пространственной и экономико-экологической. Показано, что обобщающий критерий диагностики развития металлургического комплекса Запорожской области, определяемый как среднегеометрическое значение критериев развития производственной, территориально-пространственной и экономико-экологической подсистем, даёт возможность комплексно оценить состояние развития металлургического комплекса региона и Украины в целом за определенный период времени. Разработан методический подход, который базируется на основе линейной эконометрической модели и методов корреляционного анализа поликомпонентного влияния металлургического комплекса через показатели экономического, социального, бюджетного, инновационного и инвестиционного влияния на развитие региона, который предложено оценивать по ВРП, денежным доходам на одного жителя и объёмам розничного товарооборота предприятий металлургического комплекса Запорожской области. Установлены, что эти показатели работы предприятий металлургического производства наиболее влияют на ВРП, а наименее – на средний уровень среднедушевых эквивалентных денежных ресурсов.

В работе обосновано использование результатов диагностики металлургического комплекса Запорожского региона для повышения уровня капитализации предприятий металлургического комплекса региона с помощью показателя экономической добавленной стоимости EVA. На основании исследования показателя EVA, рассчитанного для предприятий металлургического комплекса Запорожского региона, предложены способы его повышения.

Ключевые слова: диагностика, оценивание, анализ, диагноз, критерии оценивания, регион, социально-экономическое развитие, металлургический комплекс, региональная политика.

SUMMERY

Boot T. V. The Diagnostics of the Metallurgical Complex Development of the Region. – Manuscript.

Thesis for the scientific degree of Candidate of Economic Sciences, specialty 08.00.05 – Development of Productive Forces and Regional Economy. – East Ukrainian National University named after Volodymyr Dahl Ministry of Education and Science of Ukraine, Severodonetsk, 2016.

Scientific approaches to social and economic development of the region are generalized and schematized. The algorithm for metallurgical complex development diagnostics of a region is developed. The criterion for diagnosticating of impact factors on macro- and microenvironment upon functioning of metallurgical complex enterprises are determined. The approach to diagnostics of metallurgical complex development on the base of Cobb–Douglas' productive function usage is updated. The negative externalities of the metallurgical complex activities in the framework of the industrial region are reviewed. The methodological approach to diagnosticating metallurgical complex of the region is designed; the approach is based on the criteria that reflect the changing parameters of major subsystems metallurgical complex such as production, territorial, economic and environmental. The use of economical added value model EVA for the multiplication of enterprises metallurgical complex of the region capitalization level of is justified.

Key words: diagnostics, evolution, analysis, diagnosis, assessment criteria, region, social and economic development, metallurgical complex, regional policy.